

ФИНАНСОВА СИГУРНОСТ: ФИРМЕНИ И БАНКОВИ ПРОЦЕДУРИ И ПРАКТИКИ ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ СРЕЩУ „ПРАНЕТО“ НА ПАРИ

Русалин Антонов Русалинов

Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов

Катедра „Финанси и кредит“

e-mail: rousalin.rousalinov@gmail.com

Резюме: Финансовата сигурност има своето измерение както на ниво икономически агенти (домакинства, фирми и правителство), така и в международен план (билатерално и мултилатерално) и в глобален план. Във всяко от цитираните измерения финансовата сигурност има своето парично, респ. валутно изражение, което се измерва в причинени щети и увреда на финансовите интереси в обществен аспект. Важен компонент в укрепването на финансовата сигурност са регулациите. В тях водещи са законодателните мерки, процедури и практики за противодействие на прането на пари и мерки срещу финансирането на тероризма. Обект на изследване на тази статия е финансовата сигурност, а негов предмет са фирмените и банковите процедури за противодействие на прането на пари. Целта на изследването е да представи в проблемно-критичен ракурс проблема за укрепването на финансовата сигурност чрез международно договорени мерки и процедури срещу прането на пари и финансирането на тероризма. Водещата хипотеза е обвързана с твърдението, че банковата система е основа в изграждането на международно договорена институционална преграда срещу прането на пари и финансирането на тероризма с цел защита на обществения интерес и запазване богатството на домакинствата, фирмите и населението. В резултат от изследването са обобщени и критично анализирани основни техники за инструменти за поведенческо и документално провеждане на борба с прането на пари и мерки срещу финансирането на тероризма.

Ключови думи: финансова сигурност, пране на пари.

JEL: G21, G28, H26.

FINANCIAL SECURITY: COMPANY AND BANKING PROCEDURES AND PRACTICES TO COUNTER MONEY LAUNDERING

Rousalin Antonov Rousalinov

D. A. Tsenov Academy of Economics – Svishtov

Department of Finance and Credit

e-mail: rousalin.rousalinov@gmail.com

Abstract: Financial security has its dimension both at the level of economic agents (households, companies and government), internationally (bilaterally and multilaterally) and globally. In each of the cited dimensions, financial security has its monetary, resp. currency expression, which is measured in the damage caused and damage to financial interests in the public aspect. Regulations are an important component in strengthening financial security. Leading in them are the legislative measures, procedures and practices for combating money laundering and the measures against terrorist financing. The subject of this article is the finan-

cial security, and its subject is the company and banking procedures for combating money laundering. The aim of the study is to present in a problem-critical perspective the problem of strengthening financial security through internationally agreed measures and procedures against money laundering and terrorist financing. The leading hypothesis is related to the statement that the banking system is the basis for building an internationally agreed institutional barrier against money laundering and terrorist financing in order to protect the public interest and preserve the wealth of households, companies and the population. As a result of the research, the main techniques and tools for behavioural and documentary anti-money laundering and measures against terrorist financing have been summarized and critically analyzed.

Key words: Financial security, money laundering.

JEL: G21, G28, H26.

Въведение

Финансовата сигурност има своето измерение както на ниво икономически агенти (домакинства, фирми и правителство), така и в международен план (билатерално и мултилатерално) и в глобален план. Във всяко от цитираните измерения финансовата сигурност има своето парично, респ. валутно изражение, което се измерва в причинени щети и увреда на финансовите интереси в обществен аспект. Важен компонент в укрепването на финансовата сигурност са регулациите. В тях водещи са законодателните мерки, процедури и практики за противодействие на прането на пари и мерки срещу финансирането на тероризма. **Обект** на изследване на тази статия е финансовата сигурност, а негов **предмет** са фирмените и банковите процедури за противодействие на прането на пари. Прането на пари е глобален феномен ,засягащ както развитите, така също и развиващите се държави и в частност фирмите и банковите институции в тях. Основното средство, което се използва от престъпниците при осъществяването на пране на пари, е чрез финансовата система. **Целта** на изследването е да представи в проблемно-критичен ракурс проблема за укрепването на финансовата сигурност чрез международно договорени мерки и процедури срещу прането на пари и финансирането на тероризма. Водещата **хипотеза** е обвързана с твърдението, че банковата система е основа в изграждането на международно договорена институционална преграда срещу прането на пари и финансирането на тероризма с цел защита на обществения интерес и запазване богатството на домакинствата, фирмите и населението. В изследването се поставят следните основни задачи: Първо. Изясняване на теоретико-приложната база за провеждане на изследвания по проблема за финансовата сигурност и прането на пари; Второ. Критичен анализ на основни научни изследвания по проблема за прането на пари и финансовата сигурност; Трето. Очертаване на международната рамка за сътрудничество в мерките за борба с прането на пари и особената роля на банките за постигане на ефективни резултати; Четвърто. Обосновка на противодействието срещу фирмени практики при изпирането на пари като регулаторен подход и парадигма.

1. Постановка на проблема за финансовата сигурност и прането на пари

Прането на пари е сериозно престъпление, което застрашава доверието в институциите и организациите в глобален мащаб, като засегнати от това са банковите институции и фирмите, които са пряко изложени на този риск. Като примери за нанесените щети от прането на пари можем да посочим заплащането от страна на глобална банка на сумата от 1.9 трлн. долара на правителството на САЩ за извършване пране на пари на стойност повече от 6 млрд. долара чрез осъществяване на 55 милиона транзакции, обхващащи милиони потребители в световен мащаб (Palshikar & Apte, 2014). Можем да кажем, че прането на пари е дейност, която годишно носи милиарди долари приходи на тези, които осъществяват тази незаконна дейност, и нанася дълготрайни щети върху засегнатите институции и организации.

Финансовите институции и организации се използват за осъществяването на такъв вид престъпления, а сред основните предизвикателства пред тях са спазването на регулациите и изискванията, поддържането на финансова сигурност, запазването на репутацията им и избягването на възникването на съдебни дела срещу тях. В научната литература могат да бъдат намерени различни дефиниции за понятието „пране на пари“. Една от тях е, че това са вид дейности, с цел да се даде възможност за използването на незаконно придобити „мръсни“ пари за законни цели, като същевременно с това се укрива истинският източник на паричните средства от държавните органи (Palshikar & Apte, 2014). Според Азиатската банка за развитие (Asian Development Bank) прането на пари означава дейност, при която т.нар. „мръсни пари“ и други активи се превръщат в „чисти пари“ или активи и нямат очевидни връзки с престъпния си произход (Asian Development Bank, 2017, р. 3). Според друго определение за „пране на пари“ това са действия, които целят да трансформират средствата, получени от престъпна дейност и укриването на данъци в легализирана форма (Türkössey, 2014).

Тези пари в повечето случаи се придобиват от незаконни дейности, сред които трафик на наркотици, нелегална търговия с оръжия, хазарт, корупция и подкупване на физически лица с цел облага, пиратство, фалшифициране на валутни средства и други организирани престъпления. Възникването на този вид престъпления може да бъде и от законно придобити приходи, които се използват след това за укриване на данъци. Тази дейност представлява сериозна заплаха за икономиките и бизнесите в глобален мащаб, сред които фирмите и банките.

2. Преглед на научните изследвания по проблема за прането на пари и финансовата сигурност

Научната литература в областта на финансовата сигурност и по-точно в сферата на прането на пари основно се класифицира в шест области: правна рамка и нейната ефективност за борба срещу изпирането на пари; ефектът от прането на пари върху икономиката и отделните икономически сфери; ролята и значението на отделните участници в този процес; размерът на прането на пари; поява на нови възможности за пране на пари и разкриване на практиките в областта на прането на пари (Milind, Adrian, & Kuldeep, 2020). Повечето проучвания и изследвания в тази област се фокусират върху разкриването на основните практики при прането на пари чрез използването на иновативни технологии, банкови транзакции основно в сферите на недвижимите имоти и търговията (Milind, Adrian, & Kuldeep, 2020).

Всяка година огромни суми се получават от незаконни дейности. Тези незаконно придобити средства се получават чрез процес, известен с наименованието „пране“, за да може да изглеждат законно получени и да бъдат използвани. Няма научно изследване, което да докаже по категоричен начин, каква е точната сума на прането на пари в глобален мащаб, но според данни на Международния валутен фонд незаконно придобитите средства от тази дейност са в порядъка от между 2 и 5% от световния БВП (Sarigul, 2013). В друго изследване, публикувано през 2019 година, се посочва, че общата стойност на прането на пари в глобален мащаб достига порядъка от 500 млрд. долара до 1 трлн. долара (Dobrowolski & Sułkowski, 2019).

Банковият сектор е основно средство, което се използва при „прането на пари“. Сложността и международният характер на банковата система позволяват на перачите на пари да крият незаконните си средства. Престъпниците използват банките, за да прехвърлят средствата сигурно, бързо и на пръв поглед напълно легитимно. В това отношение банковата система може да им осигури да конвертират средства в различни продукти и по този начин да избегнат нарушения. Използването на банките за „пране на пари“ става все по-трудно с въвеждането на подходящи мерки в тази област. Сред тях можем да посочим стриктните изисквания от страна на банките при прехвърлянето на по-големи по размер финансови средства или забрана за използването на фалшиви имена или анонимни акаунти (Sarigul, 2013).

Сред основните инструменти, които се използват при прането на пари в банковата сфера, са чрез електронните системи за разплащания, банкови преводи, интернет банкиране, мобилно банкиране, използването на банкомати, частно банкиране (при лица с високо равнище на доходите), при прехвърлянето на средства от една банкова институция в друга и не на последно място чрез офшорните банки. Последните например нямат задължението да разкриват средствата по депозити, които се правят за определен период при определена лихва и в големи по размер суми. Част от съвременните мерки

за борба срещу прането на пари се свързват и с прецизно регистриране на всички трансакции от и към криптовалюти, за които има множество свидетелства за използване при криминални дейности, вкл. плащане на откуп и легализиране на незаконни доходи.

3. Институционална рамка за борба с изпирането на пари

Мерките в борбата срещу изпирането на пари датират от 80-те години на миналия век. Основна причина за това са интернационализирането на търговията и финансите заедно с напредването на информационните и комуникационни технологии и опасностите, които това поражда при прането на пари. Оттогава датират и първите споразумения в глобален мащаб между различните институции и организации в борбата срещу тази престъпна дейност. Съществуват различни институции и организации, които се борят срещу този вид престъпления в глобален мащаб. Сред тях можем да посочим:

- Правителствата на отделните страни по света;
- Работна група за финансови действия (Financial Action Task Force, FATF) – създадена след среща на Г7 в Париж през 1989 г.;
- Организацията на обединените нации (ООН);
- Световната банка;
- Международния валутен фонд;
- ИНТЕРПОЛ;
- ЕВРОПОЛ;
- Европейския съюз и неговите институции;
- Базелския комитет за банков надзор (Basel Committee on Banking Supervision);
- Групата на ЕГМОИТ (Egmont group - обединение на 165 различни звена в областта на финансовото разузнаване и борба срещу изпирането на пари);
- Wolfsberg group (неправителствена организация на 13 глобални банки);
- Карибската работна група за финансови действия;
- Азиатско-тихоокеанската група за пране на пари (Asia/Pacific Group on Money Laundering);
- Световната митническа организация (World Customs Organization)
- Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (OECD) и други.

Практически първата институция, която започва да се занимава по-сериозно с този въпрос, е Организацията на обединените нации (Hoque, 2006). След нея се създава Работна група за финансови действия и останалите глобални институции, които се борят срещу прането на пари. Това потвърждава

и хипотезата за глобалната реакция срещу явлението пране на пари. Сред основните споразумения в борбата срещу изпирането на пари посочваме: Виенската конвенция, приета през 1988 г., Европейската директива от 1990 г., приета от Съвета на Европа (Sarigul, 2013).

Банките са едни от най-строго регулираните институции в света. Всяка банка има създадени редица правила, които целят именно защита от този или друг вид престъпна дейност. Сред основните мерки, които те прилагат в борбата срещу прането на пари, са: проверка на самоличността на физическите лица чрез представени от тях документи (лични карти, паспорти), проверка чрез използването на различни канали за официална информация на фирмите, които извършват дейност при тях, следене за прехвърлянето на големи по размер парични средства чрез тяхното официално деклариране чрез попълване на документи за техния произход и други. Една от основните мерки, която се прилага в различните банкови институции, независимо къде се намират те, е попълването на различни по вид, но с една цел декларации от страна на физическите лица, които прехвърлят по-големи по размер суми за техния произход.

3. Регулаторно противодействие срещу фирмени практики при изпирането на пари

В проучване, извършено и публикувано през 2018 г., се посочва, че основните и най-засегнати бизнес сектори в Холандия от прането на пари са казината и хотелите (Ferwerda & Kleemans, 2018). В проучването им откриваме, че сред основните фактори, които носят риска от възникването на този вид престъпление и престъпни дейности, са използването на пари в брой и непрозрачна собственост на компаниите (Ferwerda & Kleemans, 2018). Въпреки че тези фактори често се представят в научната литература, все още липсват достатъчно емпирични доказателства за тяхното потвърждаване (Ferwerda & Kleemans, 2018). За установяване на действителния собственик на дружествата от ДАНС е въведен режим на деклариране, приложим за всички юридически лица в България¹.

¹ Заб. По отношение на корпоративните юридически лица и други правни образувания за действителен собственик следва да се приеме лицето, което пряко или косвено притежава достатъчен процент от акциите, дяловете или правата на глас в това юридическо лице или друго правно образувание, включително посредством държане на акции на приносител или посредством контрол чрез други средства, с изключение на случаите на дружество, чиито акции се търгуват на регулиран пазар, което се подчинява на изискванията за оповестяване в съответствие с правото на Европейския съюз или на еквивалентни международни стандарти, осигуряващи адекватна степен на прозрачност по отношение на собствеността. Индикация за пряко притежаване е налице, когато физическо лице/лица притежава акционерно или дялово участие най-малко 25 на сто от юридическо лице или друго правно образувание. Индикация за косвено притежаване е налице, когато най-малко 25 на сто от акционерното или дяловото участие в юридическо лице или друго правно образувание принадлежи на юридическо лице или друго правно образувание, което е под

Паралелно ЮЛ разработват „План за обучение за мерките за контрол и предотвратяване изпирането на пари и финансирането на тероризма“. Този документ се изготвя по реда на чл. 67 от Правилника за прилагане на Закона за мерките срещу изпирането на парите. Важно е да се отбележи, че обучението не освобождава ръководството на фирмата от ангажиментите за противодействие по цитирания план. Самите обучения са задължителни и за тях се изготвят присъствени списъци. Организацията за изпълнение и отчитане на изпълнението по „Плана за обучение за мерките за контрол и предотвратяване изпирането на пари и финансирането на тероризма се осъществява съгласно „Единни вътрешни правила за мерките за контрол и предотвратяване на изпирането на парите и финансирането на тероризма.“

Образец

ДЕКЛАРАЦИЯ

по чл. 59, ал. 1, т. 3 от Закона за мерките срещу изпирането на пари

Долуподписаният/долуподписаната:

1.

(име, презиме, фамилия)

ЕГН/ЛНЧ/официален личен идентификационен номер или друг уникален елемент за установяване на самоличността

дата на раждане:

гражданство/а:

постоявен адрес на територията на Република България или друг адрес (за чужди граждани без постоянен адрес на територията на Република България):

в качеството ми на:

законен представител

пълномощник

на

(посочва се наименованието, както и правоорганизационната форма на юридическото лице или видът на правното образувание)

с ЕИК/БУЛСТАТ/номер в съответния национален регистър

вписано в регистъра при

ДЕКЛАРИРАМ:

1. Действителни собственици на представяваното от мен юридическо лице/правно образувание са следните физически лица:

1.

Основа на правилата и на плана за обучение е оценката на риска и определянето на рисковия профил на клиента. Съобразно определено ниво на риск дружеството може да приложи мерки за комплексна проверка в скала с четири възможни варианта за бъдещи отношения между дружеството и клиента (вж. Таблица 1).

Методиката за определяне на нивото на риск и активирането на съответната мярка в системата на БАДДПО и Националната асоциация на фирми за търговска сигурност и охрана (НАФТСО) включва следните основни групи оценъчни критерии: географски риск, рисков профил на клиента, механизъм на доставка

на услугата, вид и обем на операциите, продуктова специфика, информация от медиите и други източници, че клиентът не се занимава с незаконна дейност.

контрола на едно и също физическо лице или физически лица, или на множество юридически лица и/или правни образувания, които в крайна сметка са под контрола на едно и също физическо лице/лица. Източник (с изменения): Единни вътрешни правила за контрол и предотвратяване изпирането на пари и финансирането на тероризма в пенсионноосигурителните дружества членове на Българската асоциация на дружествата за допълнително пенсионно осигуряване (БАДДПО). (https://www.saglasie.bg/wp-content/uploads/2019/03/Pravilnik_izpirane_na_pari.pdf)

Таблица 1

Категории риск при мерките за контрол и предотвратяване прането на пари

Ниво на риск	Мярка
Нисък риск	Опростена комплексна проверка
Умерен риск	Комплексна проверка
Съществен риск	Разширена комплексна проверка
Много съществен риск	Лицето не се приема за клиент

Източник: (БАДДПО, 2019)

От своя страна в банковата система са разработени алгоритми срещу прането на пари, които са разпределени в две големи групи – поведенчески и документални (Захариев & Личев, 2017). Те са обединени в „Приложими критерии за идентификация на съмнителни операции, сделки и лица, създаващи обосновано предположение за разпореждане с финансови средства и активи с възможен незаконен произход“. Тук може да се посочат:

Първо. Поведенчески критерии за идентифициране, проверка на идентификацията и формиране на основания за докладване на клиент, по установения ред, за носител на риск (Вж. Приложение 1).

Второ. Документални критерии и примери за идентифициране, проверка на идентификацията и формиране на основания за докладване на клиент, по установения ред, за носител на риск при извършването на определен тип операции и/или сделки² (Вж. Приложение 2).

И двата типа критерии изискват обучение на банковия персонал и добро познаване на всички възможности за трансакции чрез платежната система, вкл. между „лоро“ и „ностро“ сметки. При всички обстоятелства обаче може да отнесем прането на пари и като компонент от сложната материя, свързана с „икономиката в сянка“ и „бягството от данъка“ (Belev, Schneider, Djankov, Zahariev, & others, 2003), които пряко ерозират финансовата сигурност и стабилност на държавата. Ето защо в обществен интерес е борбата срещу прането на пари да е ефективна и подкрепена от всички икономически агенти, вкл. и чрез системата за докладване както на трансакции, така и на необосновани промени в нетното богатство на фирми и домакинства.

Заклучение

Изследването върху проблема за финансовата сигурност и прането на пари потвърди хипотезата за водещата роля на банковата система като основа в изграждането на международно договорена институционална преграда срещу прането на пари и финансирането на тероризма с цел защита на

² Заб. Систематизираните по-долу примери и критерии са развити, върху основата на одобрени от специализирани институции по сигурността вътрешни правила на поднадзорни на БНБ юридически лица за мерки и действия в обхвата на Закона за мерките срещу изпирането на пари и Закона за мерките за борба срещу тероризма (вж. (Захариев & Личев, 2017).

обществения интерес и запазване богатството на домакинствата, фирмите и населението. Разработените алгоритми, процедури и фирмени политики за деклариране пред Държавна агенция „Национална сигурност“, съчетано със системите за мониторинг на платежните потоци в банковата система, формират надеждна преграда срещу посегателства към стабилността на финансовата система и богатството на икономическите агенти – домакинства, фирми и правителство. На база на изследването авторът счита, че само по пътя на международното сътрудничество, разкриваемостта и наказуемостта може да се постигнат осезаеми резултати в противодействието срещу изпирването на пари и финансирането на тероризма. Водеща в този контекст си остава ролята на банките, където обучението на персонала и въвеждането на документални индикатори за идентификация на „проблемни“ транзакции е основа за ефективно блокиране на каналите за изсветляване на парични потоци с характер на „пране на пари“.

Поведенчески критерии за идентифициране, проверка на идентификацията и формиране на основания за докладване на клиент, по установения ред, за носител на риск

- Информация, която клиентът предоставя, която поражда съмнения или е неясна;
- Предоставяне от клиента на копия на документите за лична идентификация и отказ под разнообразни предлози да предостави оригинали;
- За клиента се установява наличие на сметки в няколко ТБ в един и същ регион без очевидна причина за това, и без икономическа логика за понасяне на съответните такси за тяхното поддържане;
- Клиентът се опитва да отлага или се опитва да избегне представянето на изискуеми от ТБ документи, свързани със съответни платежни операции;
- За клиента се потвърждава пряко или косвено участие си криминални дейности;
- Клиентът посочва обръкващи основания, детайли и/или реквизити или са на лице несъответствия при представянето на сделка/трансакция, изискваща платежно осигуряване от ТБ;
- Клиентът видимо има повърхностна представа за сумите по сметките си и не проявява интерес към оферти от служители на банката в интерес на спестовността и доходността;
- Клиентът работи с пълномощници, не се явява на покани в банковия офис/клон за лични срещи и неговото физическо присъствие може да се оспори;
- Клиентът установява паралелни взаимоотношения с различни финансови институции в рамките на една юрисдикция.
- Клиентът нетипично изисква сделката да се извърши изключително бързо като дава необосновани обяснения на демонстрираната припряност;
- Клиентът поддържа анонимно физическото си местонахождение като използва запазена пощенска кутия, специален адрес на доставка, доставка до поискване в куриерска служба или друг пощенски адрес, като неговата истинска адресната регистрация остава неизвестна за ТБ това;
- Операциите и сделките на клиента се извършват в присъствието на непознато лице/ лица, което може да породи основателни съмнения за упражняване на натиск, заплаха или действие като подставено лице.
- Други.

Документални критерии и примери за идентифициране, проверка и формиране на основания за докладване на клиент за носител на риск при извършването на определен тип операции и/или сделки

- Значително увеличение на внесените в брой суми по депозитни сметки от клиент, без основателна причина. ...;
- Разкриване на голям брой депозитни сметки в брой за малки суми от клиент, като общият размер на депозитите е значителен и надвишава неговите икономически възможности;
- Наличие на сметки, по които често и в голям размер се извършват операции в брой (под изискуемите прагове за деклариране на произход на средствата), като се избягват формите на безкасово разплащане;
- Покупко-продажба на чуждестранна валута за нуждите на плащане в брой при това в големи обеми, които не са свързани с основната дейност на клиента;
- Необичайно големи и чести преводи от чужбина на национална и/или чужда валута и последващо незабавно тегленето в брой от лица без известна трудова обвързаност или без основателна причина;
- Използване от клиента на банкноти, които са пакетирани по необичаен за финансовата институция начин;
- Клиентът извършва чести транзакции в брой, които са в границите до 10% под прага на количество, което изисква регистрация или докладване;
- Разкриване на депозитни сметки и опериране с големи суми в брой от клиент, чиято дейност обичайно се осъществява чрез разплащателна сметка;
- Избягване на кредитно обслужване по сметка чрез разпореждане със суми по кредити „на каса“;
- Осъществяване от клиент на чести преводи на големи суми в чужбина, когато основанията за осъществяването им изглеждат привидни или неубедителни;
- Наличие на мащабно теглене в брой от неактивна до момента сметка, по която е получен неочаквано голям превод в национална или чужда валута;
- Формиране на ниво документална комплектровка на плащане на скрито облагодетелстване на продавача чрез извършване на големи авансови преводи за чужбина по договори за покупко-продажба на стоки или услуги, с включена наказателна клауза при неизпълнение от страна на купувача;
- Извършване на касови операции от клиент с висока стойност чрез нетиране (едновременно кредитиране и дебитиране на сметка), само с платежни нареждания, без реално да се внася и тегли национална и/или чужда валута в брой;
- Нетипичен разрив на отчитаните операции по тегления и вноски, изразен в голям брой малки вноски в брой и малък брой тегления за големи суми в брой;
- Необичайни обороти по дългосрочно неактивна сметка (заверена с голяма сума и/или преводи в големи размери);
- Установяване на поток от многобройни приходни вноски по сметки на клиента от трети лица.
- Внезапно погасяват от клиент на дългосрочно необслужван кредит;
- Искане на кредит за видимо нерентабилен бизнес проект или при неясна цел, като клиентът депозира в брой гаранцията по него;
- Необичайни джира на ценни книжа между клиент и заплащането им в брой;
- Уведомяване за цесия на вземанията или джира в момента, в който са представени документите или при нереално завишена цена.
- Закупуване на ценни книжа или ценни метали на голяма стойност, когато тези сделки не съответстват на финансовото състояние на клиента;
- Използване на акредитиви, инкаса и други средства на търговско разплащане за движение на национална и/или чужда валута между държави на основания, които не съответстват на дейността на клиента; Други.

Използвани източници

- Asian Development Bank. (2017). *Anti-money laundering and combating the financing of terrorism (for Non Financial Institutions)*. Mandaluyong City: Asian Development Bank.
- Belev, B., Schneider, F., Djankov, S., Zahariev, A., & others. (2003). *THE INFORMAL ECONOMY IN THE EU ACCESSION COUNTRIES Size, Scope, Trends and Challenges to the Process of EU Enlargement*. Sofia: CSD. Извлечено от https://www.researchgate.net/publication/336641198_THE_INFORMAL_ECONOMY_IN_THE_EU_ACCESSION_COUNTRIES_Size_Scope_Trends_and_Challenges_to_the_Process_of_EU_Enlargement
- Dobrowolski, Z., & Sułkowski, Ł. (2019). Implementing a Sustainable Model for Anti-Money Laundering in the United Nations Development Goals. *Sustainability*, 12(1). Извлечено от <https://www.mdpi.com/2071-1050/12/1/244/htm>
- Ferwerda, J., & Kleemans, E. (2018). Estimating Money Laundering Risks: An Application to Business Sectors in the Netherlands. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 25, 45-62. Извлечено от <https://link.springer.com/article/10.1007/s10610-018-9391-4>
- Hoque, M. (2006). Measures against Money Laundering and Terrorist Financing: An analytical Overview of Legal Aspects. *Chittagong University Journal of Law*, XI, 98-130.
- Milind, T., Adrian, G., & Kuldeep, K. (2020). A Review of Money Laundering Literature: The State of Research in Key Areas. *Pacific Accounting Review*, 32, 271-303.
- Palshikar, G., & Apte, M. (2014). Financial Security against Money Laundering: A Survey. От H. R. Babak Akhgar, *Emerging Trends in ICT Security* (стр. 577-590). Elsevier Inc. Извлечено от <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/B9780124114746000360>
- Sarigul, H. (2013). Money laundering and abuse of the financial system. *International Journal of Business and Management Studies*, 287-301.
- Türkössy, A. (2014). The meaning of money laundering in business life and prevention of it. *Analecta Technica Szegedinensia*, 8(2), 106-108. Извлечено от <http://www.analecta.hu/index.php/analecta/article/view/170/121>
- БАДДПО. (3 2019 г.). *Единни вътрешни правила за контрол и предотвратяване изпирането на пари и финансирането на тероризма в пенсионноосигурителните дружества – членове на Българската асоциация на дружествата за допълнително пенсионно осигуряване*. Извлечено от https://www.saglasie.bg/wp-content/uploads/2019/03/Pravilnik_izpirane_na_pari.pdf
- Захариев, А., & Личев, А. (2017). *Валутни и валутни сделки*. Свищов: АИ „Ценов“.

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ - СВИЦОВ

НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ
НА ДОКТОРАНТИ

ГОДИШЕН
АЛМАНАХ

ГОДИШЕН

АЛМАНАХ НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ НА ДОКТОРАНТИ

Том XIII, 2020

Книга 16

Том XIII, 2020 г.
Книга 16

Академично издателство
„ЦЕНОВ“ - Свищов

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ:

Проф. д-р Стефан Симеонов – главен редактор
Доц. д-р Марина Николова – зам. главен редактор
Доц. д-р Красимира Славева – организационен секретар
Доц. д-р Николай Нинов
Доц. д-р Христо Сирашки
Доц. д-р Ваня Григорова
Доц. д-р Петранка Мидова

Екип за техническо обслужване:

Анка Танева – стилев редактор
Ст. преп. Иванка Борисова – превод и редакция
на английски език
Янислава Александрова – технически секретар

ISSN 1313-6542

СЪДЪРЖАНИЕ

Студии

Владимир Христов Сиркаров

ЕВОЛЮЦИЯ НА ПАРИЧНИТЕ СИСТЕМИ И ИЗОСТАВЯНЕТО
НА ЗЛАТНИЯ СТАНДАРТ КАТО ФАКТОР ЗА ФИНАНСОВИТЕ КРИЗИ 5

Юлиян Сашков Бенов

СРАВНИТЕЛНА КОНСОЛИДАЦИОННА АТРАКТИВНОСТ
НА БАНКОВИЯ СЕКТОР НА СТРАНИТЕ ОТ ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ 25

Беатрис Венциславова Любенова

МОДЕЛИ ЗА ОЦЕНКА НА РИСКА ПРИ ИЗВЪРШВАНЕ
НА СТРЕС ТЕСТОВЕ В БАНКОВИЯ СЕКТОР 54

Светла Михайлова Боянова

ПРОБЛЕМИ НА ВЪТРЕШНИЯ БАНКОВ КОНТРОЛ В БЪЛГАРИЯ 75

Ралица Емилова Христова – Маринова

ИЗСЛЕДВАНЕ ПРАКТИКИТЕ ЗА ФИНАНСОВО УПРАВЛЕНИЕ
НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ КАТО ФАКТОР ЗА ИЗГРАЖДАНЕ
НА МЕЖДУНАРОДНА БИЗНЕС МРЕЖА (ПО ПРИМЕРА
НА БЪЛГАРСКИ ФИЛИАЛИ В РУМЪНИЯ) 98

Николай Валериев Илиев

НАСОКИ ЗА ВЪВЕЖДАНЕ НА БОНУС-МАЛУС СИСТЕМАТА
ПРИ ЗАСТРАХОВАНЕТО „ГРАЖДАНСКА ОТГОВОРНОСТ“
НА АВТОМОБИЛИСТИТЕ 124

Жанета Емилова Ангелова

ПОДХОДИ И ПРАКТИКА ПРИ ОПРЕДЕЛЯНЕ РАЗМЕРИТЕ
НА ОСИГУРИТЕЛНИТЕ ПЛАЩАНИЯ ПРИ СТАРОСТ 145

Dimitar Georgiev Trichkov

CUSTOMER DEMOGRAPHIC SEGMENTATION BASED
ON TELECOM BEHAVIORAL DATA 167

Мариана Монева Дауо

МАКРОПРУДЕНЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА И МЕРКИТЕ, ИЗПОЛЗВАНИ
ОТ ДЪРЖАВИТЕ – ЧЛЕНКИ НА ЕС ЗА ПОДПОМАГАНЕ
НА ИКОНОМИКИТЕ В УСЛОВИЯТА НА COVID-19 187

Димитрина Любенова Проданова

СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ
НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ В БЪЛГАРИЯ В КОНТЕКСТА
НА ПОДХОДА “ЛИДЕР“ 211

Магдалена Славе Андоновска

ТРАДИЦИОННИ И ОНЛАЙН МЕДИИ И ОТНОШЕНИЕ
НА АУДИТОРИЯТА КЪМ ТЯХ 235

Статии

- Юлиан Христов Войнов**
ЕФЕКТИ ОТ ЗАМЯНАТА НА ПРОПОРЦИОНАЛНО
С ПРОГРЕСИВНО ДАНЪЧНО ОБЛАГАНЕ В БЪЛГАРИЯ 255
- Димитър Пламенов Попов**
ТЕХНОЛОГИЧНИ ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ОПТИМИЗАЦИИ
НА ВЪТРЕШНИЯ ПАЗАР НА ДЪРЖАВНИ ДЪЛГОВИ ИНСТРУМЕНТИ
В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ 267
- Рая Бисерова Драгоева**
КРИЗИТЕ В БАНКОВИЯ СЕКТОР – СЪЩНОСТ,
ФАКТОРИ И ЕМПИРИЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ 281
- Русалин Антонов Русалинов**
ФИНАНСОВА СИГУРНОСТ: ФИРМЕНИ И БАНКОВИ ПРОЦЕДУРИ
И ПРАКТИКИ ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ СРЕЩУ „ПРАНЕТО“ НА ПАРИ 301
- Марина Иванова Милинова**
ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА ПРЕД ФИНАНСИРАНЕТО НА ФИНТЕХ
КОМПАНИИТЕ ЧРЕЗ АЛТЕРНАТИВНИ СПОСОБИ 313
- Кармен Димитров Вранчев**
ВЛИЯНИЕ И ЕФЕКТИ ОТ ПРЕКИТЕ ЧУЖДЕСТРАННИ
ИНВЕСТИЦИИ ВЪРХУ ИКОНОМИЧЕСКИЯ РАСТЕЖ 328
- Вахан Ахаси Бохосян**
ПРЕЗАСТРАХОВАНЕТО КАТО СТРАТЕГИЧЕСКИ
УПРАВЛЕНСКИ КАПИТАЛОВ МЕТОД 343
- Румяна Цветанова Витнъова**
ПОДОБРЯВАНЕ НА БИЗНЕС СРЕДАТА В СТРАНИТЕ
ОТ ЮГОИЗТОЧНА ЕВРОПА ЧРЕЗ ИНТЕРВЕНЦИИ
ЗА ПОВИШАВАНЕ НА ФИНАНСОВАТА ГРАМОТНОСТ 355
- Муса Мустафа Сръкъов**
ФИНАНСОВО СТИМУЛИРАНЕ ЗА ИНОВАТИВНИ
ПОСТИЖЕНИЯ НА УЧЕНИЦИТЕ 371
- Симеон Венциславов Симеонов**
ВЛИЯНИЕ НА ФАКТОРИТЕ НА МИКРО- И МАКРОСРЕДАТА
ВЪРХУ КУЛИНАРНИЯ ТУРИЗЪМ 381
- Гент Арбнор Беголи**
УПРАВЛЕНСКИ АСПЕКТИ В РАЗВИТИЕТО
НА КУЛТУРНИТЕ ИНСТИТУЦИИ 399

Боряна Великова Симеонова ВЪПРОСИ НА СИНТЕТИЧНОТО И АНАЛИТИЧНОТО ОТЧИТАНЕ И ДОКУМЕНТИРАНЕТО НА ТЕКУЩИТЕ МАТЕРИАЛНИ АКТИВИ В ПРЕДПРИЯТИЯТА С ТЪРГОВСКА ДЕЙНОСТ	412
Станислав Иванов Шишманов ПРИХОДИТЕ И РАЗХОДИТЕ НА ДЪРЖАВНИЯ БЮДЖЕТ КАТО ОБЕКТ НА ОТЧИТАНЕ В БНБ И ТЪРГОВСКИТЕ БАНКИ	426
Иванка Стефанова Янкова КОНЦЕПЦИЯТА ЗА СОЦИАЛНАТА УСТОЙЧИВОСТ В КОНТЕКСТА НА СТАТИСТИЧЕСКОТО ИЗСЛЕДВАНЕ	441
Ана Борисова Иванова ФИНАНСИРАНЕ НА СИСТЕМАТА НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ В Р БЪЛГАРИЯ – СЪСТОЯНИЕ, ТЕНДЕНЦИИ, ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ОПТИМИЗИРАНЕ	455
Биляна Диянова Дамянова ЛИЗИНГОВИЯТ ПАЗАР В БЪЛГАРИЯ – СЪСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ	476
Айтен Байрям Сабри ИНДИКАТОРИ ЗА ИЗМЕРВАНЕ НА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ НА ИНДУСТРИАЛНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ	488
Борислав Бойчев Боев АЛТЕРНАТИВНО ИЗПОЛЗВАНЕ НА ПЛОЩАДКА „БЕЛЕНЕ“ ЧРЕЗ ИЗГРАЖДАНЕ НА МАЛКИ МОДУЛНИ РЕАКТОРИ	498
Елена Димитрова Ташкова ДИГИТАЛНИТЕ ТЕХНОЛОГИИ – ТЕОРЕТИЧНИ ПОСТАНОВКИ И ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ПРИЛОЖЕНИЕ В АГРАРНИЯ СЕКТОР	513
Росен Костадинов Коцев ИЗПЪЛНЕНИЕ И ЕФЕКТИ НА ПРОГРАМАТА ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ В БЪЛГАРИЯ (2014 – 2020)	523
Иво Цветанов Балеvски ВЛИЯНИЕ НА ПРОГРАМАТА ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ ВЪРХУ ТУРИСТИЧЕСКИЯ БИЗНЕС В ОБЛАСТ ГАБРОВО ЗА ПЕРИОДА 2007 – 2013 ГОДИНА	535
Ивелина Маркова Йорданова КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКИЯТ ТУРИЗЪМ В ДЕСТИНАЦИЯ ВЕЛИКО ТЪРНОВО В КОНТЕКСТА НА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ	547
Иван Стефанов Иванов ИЗМЕНЕНИЯТА НА ПАЗАРА НА ТРУДА В УСЛОВИЯТА НА ПАНДЕМИЧНА КРИЗА И ВЛИЯНИЕТО ИМ ВЪРХУ СИСТЕМАТА НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО В БЪЛГАРИЯ	563

Emre Zafer Güney WORKFORCE EFFICIENCY INCREASE FOR THE ONLINE SALES IN-STORE PICKING OPERATION	575
Александра Георгиева Ангелова ЕВРОПЕЙСКАТА ТЪРГОВСКА ПОЛИТИКА В ПОДКРЕПА НА РАЗВИВАЩИТЕ СЕ ИКОНОМИКИ	587
Пенчо Малинов Малинов КОНЦЕПТУАЛНО ЗНАЧЕНИЕ НА ИНОВАЦИЯТА И СПЕЦИФИКА НА ИНОВАЦИОННИТЕ СТРАТЕГИИ	599
Емил Христов Александров ФИНАНСОВИЯТ КОНТРОЛИНГ В УСЛОВИЯТА НА КРИЗА	615
Боян Димитров Вранчев УПРАВЛЕНИЕ НА ПРОЕКТНИ ЕКИПИ – ВЪЗМОЖНОСТИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА	624

ГОДИШЕН
АЛМАНАХ
НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ НА ДОКТОРАНТИ
Студии и статии
Том XIII – 2020, книга 16

Даден за печат на 31.08.2021 г., излязъл от печат 09.09.2021 г.
Поръчка № 18780; формат 16/70/100; тираж 65

ISSN 1313-6542

Издателство и печат: Академично издателство „Ценов“
Свищов, ул. „Цанко Церковски“ 11А